

Protokoll fört vid enskild föredragning

Regeringskansliet
Allmänna byrån, Rk1e

Beslutande
Minister
Mats Perämaa

Föredragande
IT- och digitaliseringschef
Jani Sjölund

Justerat
Omedelbart

.....

.....

Nr 13

Utlåtande om utkastet till regeringens proposition med
förslag till lag om ändring av lagen om tillsyn över vissa
system för artificiell intelligens

ÅLR 2025/2984

8 Rk1e

Beslut

Landskapsregeringen beslöt avge utlåtande enligt **bilaga Rk1e25E11**.

Hänvisning
VN/31658/2024

Arbets- och näringsministeriet
registratorskontoret.anm@gov.fi

Kontaktperson
IT- och digitaliseringschef Jani Sjölund

Ärende

Utlåtande om utkastet till regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om tillsyn över vissa system för artificiell intelligens

Begäran om utlåtande

Arbets- och näringsministeriet har bitt Ålands landskapsregering om utlåtande om utkastet till regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om tillsyn över vissa system för artificiell intelligens.

Propositionens mål är att utfärda kompletterande nationella bestämmelser i samband med genomförandet av EU-förordningen om artificiell intelligens. I propositionen föreslås bestämmelser om inrättande av en regulatorisk sandlåda för artificiell intelligens nationellt och myndighetsuppgifter och förfaranden i samband med detta.

Propositionen innehåller också bestämmelser om vissa andra förfaranden som gäller den regulatoriska sandlådan för artificiell intelligens och som behövs för att organisera verksamheten, såsom myndigheternas rätt att lämna ut information, påföljdsavgifter som får påföras i samband med verksamheten och de avgifter som får tas ut för den. I propositionen föreslås det också bestämmelser om den nationella registreringsskyldigheten när det gäller system för artificiell intelligens med hög risk som har anknytning till kritisk infrastruktur.

Dessutom föreslås det bestämmelser om de behöriga marknadskontrollmyndigheternas uppgift att ansvara för testningen av systemen för artificiell intelligens under verkliga förhållanden utanför en regulatorisk sandlåda och för förfarandet för beviljande av tillstånd i fråga om biometrisk fjärridentifiering i efterhand inom de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet.

Behörighetsfördelning

I självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) finns det inga uttryckliga bestämmelser om hur lagstiftningsbehörigheten fördelas mellan riket och landskapet när det gäller system för artificiell intelligens och tillsynen över dem. Behörighetsfördelningen i fråga om artificiell intelligens får därför bedömas utgående från vilka rättsområden landskapslagstiftningen kan beröra. Utsläppande på marknaden av system för artificiell intelligens och agerande i rollen som aktör i den så kallade produktionskedjan enligt AI-förordningen – leverantör, distributör, importör, ombud eller tillhandahållare – kan i vissa situationer anses ha samband med bedrivande av näringsverksamhet. Näringsverksamheten hör till rikets och landskapets delade behörighet. Enligt 18§ 22 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om näringsverksamhet med vissa undantag. Lagstiftningsbehörigheten i fråga om artificiell intelligens kan därmed anses tillkomma landskapet inom de näringar som landskapet har behörighet inom.

Denna tolkning vinner stöd i Högsta domstolens utlåtande den 7.4.2025 (KKO-HD/258/2025) med anledning av Ålands lagtings beslut den 17.3.2025 om antagande av landskapslag om cybersäkerhet och motståndskraft. Domstolen konstaterade att begreppet "televäsendet" i 27§ 40 punkten (FFS 1144/1991) avser telegraf- och telefonverksamhet. Modern elektronisk kommunikation, inklusive nät- och informationssäkerhetstjänster, faller enligt domstolen inte inom denna statsbehörighet när tjänsterna tillhandahålls inom ramen för landskapets närings- och säkerhetskompetens enligt 18§ 22 och 18§ 6 punkterna (FFS 1144/1991). Landskapslagens reglering av cybersäkerhet rör därför ett område som tillhör landskapets lagstiftningsbehörighet.

Samtidigt bör beaktas att vissa artificiella intelligens-baserade tjänster – särskilt sådana som levereras som molnbaserad röst- eller meddelandetrafik i realtid, eller som på API-nivå gränssnittar direkt mot elektroniska kommunikationsnät – funktionellt kan jämföras med de centraliserade signal- och förmedlingstjänster som historiskt utgjorde televäsendet enligt 27§ 40 punkten självstyrelselagen. En AI-driven röstassistent som kopplas in i ett mobil- eller fast nät eller en generativ chattmotor som utgör den primära förmedlaren av interpersonell kommunikation ("number-independent interpersonal communication service" enligt artikel 2.5 i direktiv (EU) 2018/1972) kan därför – trots sin moderna teknikplattform – omfattas av samma behörighetsområde som den äldre telegraf- och telefonverksamheten.

Detta funktionsbaserade synsätt stöds av den definition av AI-system som ges i AI-förordningen (EU) 2024/1689, där ett AI-system är programvara som kan generera innehåll eller fatta beslut med inverkan på den fysiska eller virtuella miljön. Om ett sådant system i praktiken förmedlar signaler mellan slutanvändare i ett elektroniskt

kommunikationsnät får det karaktären av nät- eller tjänstelager i teleinfrastrukturen och kan därmed fortfarande falla under begreppet televäsendet.

För landskapet innebär detta att AI-baserade kommunikationstjänster som används på Åland i regel faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet och innebär att landskapet ska ansvara för verkställigheten av AI-förordningen inom de rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Propositionens innehåll och viktigaste förslag

EU-förordningen om artificiell intelligens (EU) 2024/1689) trädde i kraft den 2 augusti 2024 och bestämmelserna börjar tillämpas i etapper fram till 2026, med syfte att säkerställa att de system för artificiell intelligens som släpps ut på marknaden eller tas i bruk inom EU inte äventyrar människors hälsa, säkerhet eller grundläggande fri- och rättigheter.

Medlemsstaterna ska inrätta minst en regulatorisk sandlåda för artificiell intelligens före den 2 augusti 2026. En regulatorisk sandlåda erbjuder en kontrollerad miljö för att främja innovationer och gör det lättare att utveckla, träna, testa och validera system för innovativa system för artificiell intelligens innan de släpps ut på marknaden eller tas i bruk. I den regulatoriska sandlådan får aktörerna vägledning och rådgivning av myndigheterna om efterlevnaden av förordningen om artificiell intelligens och vid behov om efterlevnaden av annan lagstiftning. Efter att verksamheten i den regulatoriska sandlådan har upphört får aktören ett skriftligt intyg och en slutrapport över sådana åtgärder som vidtagits i den regulatoriska sandlådan som kan användas för att i rimlig utsträckning snabba upp förfarandena för bedömning av överensstämmelse med kraven när det gäller system för artificiell intelligens.

Enligt förordningen om artificiell intelligens ska system för artificiell intelligens som anknyter till kritisk infrastruktur registreras på nationell nivå. Förordningen innehåller också bestämmelser om förfarandet för beviljande av tillstånd att använda biometrisk fjärridentifiering i efterhand i de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet.

I regeringens proposition om ändring av lagen om tillsyn över vissa system för artificiell intelligens föreslås bestämmelser med flera syften. Propositionens mål är att utfärda kompletterande nationella bestämmelser i samband med genomförandet av EU-förordningen om artificiell intelligens. I propositionen föreslås bestämmelser om inrättande av en regulatorisk sandlåda för artificiell intelligens nationellt och myndighetsuppgifter och förfaranden i samband med detta.

Propositionen innehåller också bestämmelser om vissa andra förfaranden som gäller den regulatoriska sandlådan för artificiell intelligens och som behövs för att organisera verksamheten, såsom myndigheternas rätt att lämna ut information, påföljdsavgifter som får påföras i samband med verksamheten och de avgifter som får tas ut för den. I

propositionen föreslås det också bestämmelser om den nationella registreringsskyldigheten när det gäller system för artificiell intelligens med hög risk som har anknytning till kritisk infrastruktur.

Dessutom föreslås det bestämmelser om de behöriga marknadskontrollmyndigheternas uppgift att ansvara för testningen av systemen för artificiell intelligens under verkliga förhållanden utanför en regulatorisk sandlåda och för förfarandet för beviljande av tillstånd i fråga om biometrisk fjärridentifiering i efterhand inom de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet.

Lagen avses träda i kraft den 1 februari 2026 och vissa bestämmelser, bland annat om regulatoriska sandlådor, testning under verkliga förhållanden och nya påföljdsregler, ska börja tillämpas successivt från och med den 1 april respektive den 2 augusti 2026.

Ställningstagande

Landskapsregeringen har endast fått ta del av den inledande sammanfattningen, avsnittet som beskriver Ålands ställning och förhållande till självstyrelsen, samt den föreslagna lagtexten på svenska. Exempelvis är inte konsekvensbedömningen av lagförslaget översatt till svenska, vilket innebär att förutsättningarna för att bereda och lämna ett utlåtande är mycket begränsade. Enligt 38 § i självstyrelselagen ska skrivelser och andra handlingar som utväxlas mellan landskapsmyndigheterna och statens myndigheter i landskapet avfattas på svenska och enligt 28 § ska utlåtande inhämtas av landskapet i fråga om lagar som har särskild betydelse för landskapet innan lagen stiftas.

Landskapsregeringen understryker vikten av att åländska förhållanden och landskapets lagstiftningsbehörighet beaktas vid det fortsatta genomförandet av AI-förordningen. Det behövs ett välfungerande samarbete mellan Transport- och kommunikationsverket och landskapsregeringen. Det är viktigt att samarbetet fungerar på svenska.

När det gäller behöriga myndigheter och regulatoriska sandlådor konstaterar landskapsregeringen att EU-förordningen kräver att det inrättas minst en nationell regulatorisk sandlåda som täcker hela medlemsstatens territorium. Med stöd av 59 b § 2–3 mom. självstyrelselagen är det således rikets behörighet att inrätta och upprätthålla denna sandlåda, som även ska omfatta Åland och att riket ska bära samtliga kostnader för den nationella sandlådan.

Landskapet har däremot möjlighet, i enlighet med artikel 57.2 i AI-förordningen, att inom sin egen lagstiftningsbehörighet inrätta en eller flera lokala regulatoriska sandlådor för AI-system som omfattas av landskapets behörighetsområden och särskild överenskommelseförordning behövs inte. Oavsett om landskapet väljer att utnyttja denna möjlighet ska åländska aktörer alltid ha tillgång till den nationella sandlådan. Landskapsregeringen ser den nationella sandlådan som den primära lösningen och

betonar att testning av AI-system som faller under landskapets behörighet ska kunna ske där.

Enligt artikel 70.1 och 74.8 i AI-förordningen ska medlemsstaterna utse behöriga myndigheter. Landskapet ska därmed i landskapslag utse sådana myndigheter för tillsyn inom åländsk behörighet. Landskapsregeringen bereder för närvarande ett lagförslag i detta syfte.

Landskapsregeringen preciserar att lagstiftningsbehörigheten för allmän ordning och säkerhet tillkommer landskapet enligt 18 § 6 punkten självstyrelselagen (FFS 1144/1991). Riket har i dessa frågor behörighet endast i de specifika undantag som räknas upp i 27 § 27, 34 och 35 punkterna, det vill säga skjutvapen och skjutförnödenheter, försvarsväsendet och gränsbevakningen, ordningsmaktens verksamhet för tryggnad av statens säkerhet, försvarstillstånd och beredskap inför undantagsförhållanden, samt explosiva ämnen till den del rikets säkerhet berörs. Enligt 30 § självstyrelselagen följer förvaltningsbehörigheten som huvudregel lagstiftningsbehörigheten. Ålands polismyndighet är en självstyrelsemyndighet som lyder under Ålands landskapsregering och som i landskapet ansvarar för polisverksamheten inom landskapets förvaltningsbehörighet. Genom republikens presidents förordning om polisförvaltningen i landskapet Åland (56/2020) har förvaltningsuppgifter överförts från riket till Ålands polismyndighet. Polismyndigheten handhar därmed även brottsutredningar och andra uppgifter som i riket annars ankommer på polisen, med undantag för ärenden som rör statens säkerhet. Uppgifter som hör till skyddspolisen och centralkriminalpolisen sköts fortsatt av riksmyndigheterna.

Landskapsregeringen konstaterar att vid Transport- och kommunikationsverket föreslås utses den regulatoriska sandlåda som avses i artikel 57 i AI-förordningen. Detta förutsätter ett välfungerande samarbete mellan Transport- och kommunikationsverket och landskapsregeringen. Det är viktigt att samarbetet fungerar på svenska. Landskapsregeringen konstaterar även att ett flertal riksmyndigheter får myndighetsuppgifter även i förhållande till aktörer i det åländska samhället i och med AI-förordningen. Denna myndighetsutövning behöver fungera på svenska.

Landskapsregeringen anser att det är otillfredsställande att inte få ta del av det fullständiga underlaget på svenska inför att bereda utlåtande på rikslagstiftning som kan påverka frågor som har särskild betydelse för landskapet. I den ofullständiga beredning som därmed kunnat göras har inte i övrigt uppstått skäl för landskapsregeringen att invända mot sakinnehållet i det sammandrag av lagförslaget som landskapsregeringen har fått ta del av.

Minister

Mats Perämaa

IT- och digitaliseringschef

Jani Sjölund